

Asia: VN/547/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Onko naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijalle mielestänne tarvetta?

Naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtävälle on tarvetta. Suomi on Istanbulin sopimuksen osapuolena veloitettu toimeenpanemaan lukuisia ja laajasti vaikuttavia toimenpiteitä naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi, uhrien suojelemiseksi ja väkivallan tekijöiden saattamiseksi vastuuseen teoistaan. Lisäksi Istanbulin sopimuksen 10 artikla velvoittaa Suomea nimeämään virallisen toimielimen tai useamman toimielimen huolehtimaan väkivallan ehkäisyyn ja torjuntaan kohdistettujen toimenpiteiden yhteensovittamisesta, seurannasta ja arvioinnista. Lisäksi 10 artikla velvoittaa, että nämä elimet sovittavat yhteen 11 artiklassa tarkoitettua tietojen kokoamista, tarkastelevat sen tuloksia ja tiedottavat niistä.

Kuten esityksessä todetaan, Suomessa Istanbulin sopimuksen 10 artiklan mukaisena yhteensovittamiselimenä toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE), jolle on keskitetty kaikki 10 artiklassa edellytetyt toimet. Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa valvova asiantuntijaelin GREVIO huomautti Suomea koskevassa arviointiraportissaan, että sopimuksen 10 artiklaan sisältyvän arviointitehtävän (evaluation) riippumaton ja itsenäinen toteutus edellyttää, että arviointitehtävästä tulisi vastata toimeenpanelevasta elimestä erillinen toimielin. Siltä osin kuin raportoijan viran perustamisella pyritään vastaamaan Istanbulin sopimuksen 10 artiklan velvoitteisiin ja erityisesti sen sisältämään arviointitehtävän toteuttamiseen, NAPEn pääsihteeri esittää, että Istanbulin sopimuksen 10 artiklan velvoitteet määriteltäisiin selkeämmin raportoijan viran perustamisen lähtökohdaksi ja keskeiseksi osaksi raportoijan tehtäviä.

Onko teillä huomioita koskien naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtäviä?

Esityksessä todetaan, että raportoijan tehtävät keskittyisivät naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja näkökulmana olisi nais erityisyys, mikä mahdollistaisi naisiin kohdistuvan väkivallan kokonaisvaltaisen tarkastelun sekä naisiin kohdistuvan väkivallan taustalla vaikuttavien rakenteellisten ongelmien ja naisuhrien erityistarpeiden huomioimisen. Niinikään raportoija voisi tutkia myös risteäviä kysymyksiä.

NAPEn pääsihteeri katsoo, että tehtävien voidaan katsoa olevan hyvin perusteltuja ottaen huomioon Istanbulin sopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseen ja torjumiseen liittyvät velvoitteet ja huomioiden erityisesti sopimuksen 4 artiklassa mainitun syrjinnän kiellon.

Esityksessä todetaan myös, että raportoija myös seuraisi ja arvioisi Istanbulin sopimuksen 10 artiklan mukaisesti sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien naisiin kohdistuvan väkivallan muotojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi toteutettuja toimintaperiaatteita ja toimia. Ehdotuksella ei kuitenkaan puututa muiden viranomaisten toimivaltaan ja tehtäviin. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE) toimisi edelleen Istanbulin sopimuksen 10 artiklan mukaisena yhteensovittamiselimenä. Istanbulin sopimuksen 10 artiklan mukaisten tehtävien osalta yhdenvertaisuusvaltuutettu toimisi rinnakkain NAPEn kanssa itsenäisenä ja riippumattomana toimijana.

NAPEn pääsihteeri pitää yhteistyötä NAPEn ja raportoijan välillä erittäin tärkeänä Istanbulin sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien naisiin kohdistuvan väkivallan muotojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi toteutettuja toimintaperiaatteiden ja toimien seurannassa. NAPEn pääsihteeri huomauttaa kuitenkin, että raportoija ei voisi kaikilta osin toimia rinnakkain NAPEn kanssa itsenäisenä ja riippumattomana toimijana sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien toimien arvioinnissa. Kuten GREVIO Suomelle antamassa raportissaan huomauttaa, Istanbulin sopimuksen toimeenpanosta vastaavien toimielinten ei voida katsoa kykenevän riippumattomaan toimenpiteiden vaikuttavuutta koskevaan arviointiin. GREVIO kehottaa Suomea määräämään yhteensovittamiselimen tehtävän täysin vakiintuneille yhteisöille, antamaan niille selvät toimeksiannot, valtuudet ja toimivallan sekä osoittamaan niille tarvittavat henkilö- ja rahoitusvoimavarat taatakseen tehokkaan riippumattoman arvioinnin kansallisista toimintaperiaatteista, joilla ehkäistään ja torjutaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Istanbulin sopimuksen selitysosassa kuvaillaan 10 artiklan edellyttämän arviointitehtävän perustuvan toimintaperiaatteiden tai toimien tieteelliseen arviointiin, jotta voidaan arvioida, täyttävätkö toimet tarkoituksensa ja uhrien tarpeet ja paljastavatko toimet tahattomia seurauksia. Arviointi edellyttää vankkaa hallinnollista ja väestöpohjaista tietoa, jota sopimuksen 11 artikla velvoittaa yleissopimuksen osapuolet keräämään.

NAPEn pääsihteeri huomauttaa, että 10 artiklan mukainen tutkimukseen perustuva arviointi edellyttää riittäviä resursseja, mihin esityksessä arvioitu määräraha henkilö- ja toimintamenoihin ei kykene vastaamaan.

Esityksen mukaan naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana tehtävän hoitamiseksi yhdenvertaisuusvaltuutetulla ei olisi oikeutta saada salassa pidettäviä tietoja. Ovatko esitetyt tiedonsaantioikeudet mielestänne riittäviä?

Jos katsotte, että yhdenvertaisuusvaltuutetulla tulisi olla oikeus saada myös salassa pidettäviä tietoja raportoijan tehtävän hoitamiseksi, mitä tietoja ja miltä viranomaiselta tai muulta taholta yhdenvertaisuusvaltuutetun tulisi mielestänne saada? Entä mihin tarkoitukseen salassa pidettäviä tietoja tarvittaisiin?

-

Muut huomiot esitysluonnoksesta

Naisiin kohdistuva väkivalta ja sukupuolten tasa-arvo

Kansainväliset ihmisoikeussopimukset määrittelevät naisiin kohdistuvan väkivallan naisiin kohdistuvana syrjintänä ja sukupuolten tasa-arvoon liittyvänä rakenteellisena ongelmana. Istanbulin sopimus velvoittaa osapuolia edistämään kaikkien naisten syrjinnän muotojen poistamista sekä naisten ja miesten välistä tosiasiallista tasa-arvoa, myös voimaannuttamalla naisia. NAPEn pääsihteeri pitää tärkeänä, että raportoijan viran perustamisessa mahdollistetaan raportoijalle parhaat mahdolliset edellytykset tarkastella naisiin kohdistuva väkivaltaa lähtökohtaisesti naisten ja miesten tasa-arvoon liittyvänä ongelmana huomioiden erityisesti ne Istanbulin sopimuksen ja muiden ihmisoikeusopimusten veloitteet, jotka tähtäävät sukupuoleen perustuvan rakenteellisen väkivallan ja naisten syrjinnän ehkäisyyn.

Seuranta ja arviointi

NAPEn pääsihteeri pitää tärkeänä sitä, että Istanbulin sopimuksen 10 artiklan sisältämistä veloitteista, erityisesti seuranta- ja arviointitehtävistä jatketaan keskustelua. Kaikilla Istanbulin sopimuksen sisältämien toimenpiteiden toimeenpanosta vastaavilla tahoilla tulisi olla yhteinen ymmärrys sopimuksen toimeenpanon seurannan ja arvioinnin tarkoituksista ja tavoitteista, jotta voitaisiin myös selkeämmin erottaa toisistaan toimenpiteiden seuranta ja arviointi ja tulosten ja vaikutusten arviointi.

Riski Taina
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL